

Zc
7710

Q.K. 1

U. A. 1205.

Zc
7710

DE
THOMA MÜNZERO,
SEDITIONIS OLIM RUSTICANAE IN THURINGIA
ET ANABAPTISTICI ERRORIS CORYPHAEO.

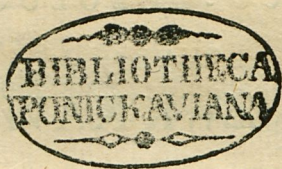
DISSERTATIO
HISTORICO-THEOLOGICA,
QUA
SENATUM ZWICKAVIENSEM
BONIS AVIBUS DENUO LECTUM
PIIS VOTIS EXCIPIT
CHRISTIANUS GOTTHILF ANGER,
AD AED. DIV. CATHAR. DIAC.

ZWICKAVIAE, TYPIS HOEFERIANIS. MDCCXCVII.

K. 120.

(nr. 7, 533.)

VIRI
CONSULTISSIMI, EXCELLENTISSIMI,
AMPLISSIMI, PRUDENTISSIMI,
REIPUBLICAE ZWICKAVIENSIS
CONSULES
PRAETORES
RELIQUIQUE SENATORES GRAVISSIMI,
PATRONI,
OBSERVANTISSIME COLENDI!

Philippi Macedonis filius cum aliquando Corinthum venisset, quo, colloquendi gratia, omnis Graeciae capita convocaverat, magnus quoque philosophorum graecorum numerus eo confluit, ut ipsi de electione ducis ad expeditionem contra Persas gratularetur. Inter illum doctorum virorum numerum quum Sinopenfis ille philosophus, tum Corinthi degens, non compareret, de absentia ejus Alexander miratus est. Quod quum Diogenes audiret, declaravit: non esse opportunum gratulandi tempus, cum quis ad munus quoddam eligatur, sed expectandum, usquedum mandato munere recte riteque sit functus.

TU, VIR EXCELLENTISSIME, LOTSI, per integrum annum faeces regiminis in civitate nostra ita gessisti, ut omnis omnino bonus de TUA prudentia, moderatione atque alacritate, qua bonum publicum curasti, commodis ecclesiarum atque scholae prospexisti, et reipublicae integritatem conservare atque augere studuisti, sibi gratulari possit. Quibus cum bonis me conjungo et nihil magis in votis habeo, quam

ut Deus O. M. TE, TUAMQUE FAMILIAM SPLENDIDISSIMAM pro indefessa cura TUA omnibus generis bonis beare velit, TIBIQUE cum Flacco acclamo: Serus in coelos redeas, diuque laetus interfas populo Zwickaviensi!

Quod autem ad TE, EXCELLENTISSIME HEMPELI, cui ex hoc die fasces regiminis a collega TUO dignissimo traduntur, a Sinopenis philosophi sententia recedere, TIBIQUE jam de futuro munus oblatum iure gratulari posse arbitror, quod jam saepius monstrasti, quanta prudentia, mansuetudine, auctoritate et indefessa alacritate ecclesiarum Lyceique dignitatem tueri, civitatis causas agere, et muneri TUO gravissimo omni ex parte satisfacere studueris. Nihil ergo magis et TIBI ex animi sententia opto et precor, quam ut providentiae divinae manus et in posterum TECUM sit, omnibus in consiliis TUIS corporis pariter atque animi viribus TE sustentet, TIBI et GENTI SPLENDIDISSIMAE TUAE omnem, quae in homines cadit, prosperitatem tribuat quam cumulatissime!

VOS, PRAETORES, PATRESQUE CONSCRIPTI, ingenio pariter ac fide conspicui, Deus O. M. salvos semper et incolumes praestet. Det VOBIS cives parere faciles et qui VESTRIS consiliis prudentissimis fruantur, ita ut fides, pax, fas atque pietas semper apud nos floreat, neque rixae, neque altercationes neque furor rebellandi dies VESTROS tristes unquam reddant. Faxit Deus, ne malignus Münzeri genius illum civium vestrorum corripiat, VOBISQUE ut antecessoribus VESTRIS molestias creet!

De reliquo vos, omnes ac singulos, observantissime rogo, ut exiguum, quod VESTRIS meritis animi sinceritas, hoc solemni die, tanquam documentum mentis erga vos obstrictissimae, offert sacrificium, humanissime accipiatis, et me, measque res favori et patrocinio VESTRO habeatis quam commendatissimas!

*Excellentissimorum
Nominum Vestrorum*

observantissimus cultor.

Omnia propemodum secula exhibent nobis homines, qui, cum vel ingenii acumine destituti essent, vel pravis animi cupiditatibus stimulantur, vel praejudicatis opinionibus, religionem externam spectantibus, inducerentur, vel Vatiniano quasi odio in magistratum politicum caperentur, interim tamen magnam apud posteros famam anhelantes, perverfis rationibus et detestabili via metam contingere studuerunt. Taceamus antiquioris aevi exempla, cum recentiorum temporum historia non pauca ob oculos nobis ponat eorum, qui aut sub praetextu religionis externae vel defendendae vel ulterius propagandae, fanatico furore alios ad seditionem concitarunt, aut specie status politici reformandi, et in meliorem ordinem redigendi, tumultus gravissimos inter sui temporis cives moverunt, quibus non semet ipsos solum pessumdederunt, sed multis quoque aliis, quos in partes traxerant suas, tristissimam sortem pararunt.

Quis est, qui nesciat, Petrum Eremitam, fanatica labe contaminatum, seculo p. C. n. XI. omnem fere Europam movisse, ut terram, sanctam s. promissam vulgo dictam, infidelium manibus manu armata eriperet? Quem quaeso fugiunt facinora, quae Massaniello in Italia, et nostris temporibus Pugatschevius in Russia patravit? Quem motiones audacissimae Horjæ et Klotzschkæ in Hungaria? Quem conspirationes van der Noodti in Belgia? Quem machinationes clandestinae

Cagliofri, Rosenfeldi Berolinensis, Mesmeri et Illuminatorum? quorum effrenata audacia vel consecratos principum thronos radicatus extirpare, vel omnem bonum status reipublicae vel religionis externae ordinem pervertere conabatur.

Cui seditionem moventium et malae notae hominum numero jure addendum putamus famosissimum istum Thomam Münzerum, apud Zwickavienses olim ad eandem Div. Catharinae aedem, ubi nos per tredecim et quod excurrit, annos, munere Diaconi functi sumus, per breve tempus concionatorem; de cujus vita, factis et fatis pauca differere et in memoriam revocare animus est. In enucleandis autem iis, quae ad Münzerum spectant, sequentem servabimus ordinem, ut primo in ejus characterem et indolem inquiramus; porro de statu ecclesiastico aequae ac politico sui temporis videamus; deinde, quibus mediis rusticos Thuringenses ad seditionem moverit, et postremo, qualis vitae exitus illi famoso seditionis coryphaeo fuerit.

§. I.

Opus operatum susciperemus, si de vita Münzeri copiose scribere vellemus, cum jam sat multi ante nos doctissimi viri factiosum istum hominem vivis coloribus posteris depinxerunt. Inter antiquiores historiarum scriptores celeberrimus Melanchthon, Lutherus, Sleidanus, Georgius Fabricius, Tenzelius, Cyprianus, Freherus, Arnoldus, Seckendorf, Chytraeus, conspicui sunt; inter recentiores autem Warlichius et nuperrime Strobélius eminent. Ex illorum doctorum virorum scriptis constat, Münzerum Stolbergae in Hirciniis seculo XV. a patre ignoto natum esse, crescente aetate se studio theologico in literarum universitate Vitebergensi dicasse, deinde functionem instructoris liberorum aliquamdiu in se suscepisse, quo cursu absoluto Zwickaviae et nonnullis aliis in civitatibus, postremo Altstadtii in Thuringia munere concionatoris functum esse. *) Supra laudatus Fabricius **) in-

*) S. Warlich's Geschichte aus Obersachsen, für einen deutschen Knaben. Göttingen, 1786. P. 43.

**) Vid. Georg. Fabric. Orig. Saxon, Lib. VII, p. 865,

inprimis momenta quaedam adfert, e quibus nativa ejus indoles videre est. „Münzerus, inquit, a teneris calliditatis et contumaciae plenus, ingenio pravo et turbulento, animo audace, moribus ad dolum et simulationem compositis fuit.“ Idem testatur Cyriacus Spangenberg. *) Itaque non dubitamus, fidem cum Warlichio facere iis, quae Strobilius quidem allegat, quibus tamen diffidit, Münzeri scilicet patrem ejusdem indolis fuisse, quippe qui, jussu comitum Stolbergensium, ob quoddam scelus commissum, suspensus fertur. En hic sententiam Flacci confirmatam, dicentis: est in juvenis, est in equis patrum virtus; aut sententiam Christi: e spinis non uva, e tribulis ficus non potest colligi, nec arbor tetra fructus ferre potest bonos.

§. 2.

Infitä Münzero ad seditionem proclivitas temporis successu vario alebatur modo. Ex illius aevi historia satis superque constat, pontificem romanum et numerosam cum episcoporum tum clericorum cohortem, regnandi et possidendi cupiditate pulsam, omnia in laicorum conscientias jura vel astutia vel vi usurpasse. De religionis aut reipublicae statu vel dicendo vel scribendo sententiam suam ingenue profiteri capitale supplicium erat; omnis, strictissimo sensu, in ecclesia pressa vivebat. Interim tamen usque quaque non deerant, qui forti animo conscientiae vincula solvere et auream cogitandi libertatem restituere in se susciperent. Quos inter notandus Petrus Abelardus in Gallia. Ioannes Wiclef in Anglia, et Ioannes Hufs in Bohemia. Omnes illi viri variis temporibus gravissimum illud collo a pontifice romano et episcopis impositum jugum decutere tentarunt, odiumque in eos, crudeliter dominantes, pariter ac in clericorum turbam propagarunt. Quid ergo mirum, si ejusmodi propensio ad decutendum papale jugum, in Münzero, de cujus turbulento ingenio et animo audace supra diximus, se quoque exereret et odium in clericos nutrireret?

Cona-

*) S. Leben, Lehren und Schriften Thomä Münzers, beschrieben von G. Th. Strobel, Pastor in Wöhrd. Nürnberg. und Altdorf, 1795. in 8.

Conatibus Münzeri seditiosis ansam quoque perversus atque infusus illius temporis libros sacros interpretandi modus praebuit. Quem admodum enim accurata et regulis interpretationis conveniens scripturae sacrae explicatio verum divini numinis cultum promovet, ad virtutis amorem allicit, officia hominis et civis inculcat et ad exactissimam eorum observationem incitat: ita quoque modus procedendi contrarius contrarium efficiat necesse est. Münzerum autem accuratae interpretationis librorum divinatorum expertem plane fuisse, partim e literis ad principes et variarum civitatum magistratus datis, partim e sermonibus ad populum habitis satis superque adparet. *) Lutherus**) de eo ad Spalatinum ita scribit: „Altstadii Quaestorem, cum apud me esset, monui, ut Thomae Prophetæ spiritum ab se alienaret, si quid interim actum est, ignoro. Ego plane spiritum istum, quisquis sit, non queo ferre. Laudat me (ut Thomas ipse scribit) et tamen contemnit et alia majora quaerit. Deinde sic absurdis et inuistatis extra scripturam verbis et orationibus loquitur, ut phreneticum et ebrium credas.“ Porro. ***) „Iubebat suos taciturnos et torvum videntes et promissis barbibus hispidos, vili vestitu incedere, jejuniis corpus aliquamdiu macerare, in angulo reclusos otiose de deo cogitare, obortisque, quod fieri debere non negabat, dubitationibus, signum petere, eoque nomine cum deo proterve expostulare. Haec, pergit, quantum a Lutheri doctrina, qui ad regulam verbi divini omnia referebat, distent, nemo non videt.“ Idem adparet e literis Münzeri. †) Haec exempla, quorum plura allegare possemus, satis monstrant, eum nec tempora, quibus Veteris Testamenti vates vixerunt, respexisse, nec populi rationem habuisse, cui a vaticiniis illa vaticinia patefacta erant, nec facinorum, quorum causa poenae divinae populo Israelitico annuntiabantur, sed omnia ab eo promiscue temporibus suis esse accommodata;

*) C. Schmidts Zwickauische Chronik. T. II. p. 282. ff.

**) Vid. Seckendorf. hist. Lutheran. Lib. II. Sect. 48. §. 118. p. 194. ed. Francof.

***) it. Lib. II. Sect. II. p. 4.

†) C. Strobel p. 94. Münzers Brief, an die Mannsfeldschen Bergleute, und p. 104. Münzers Brief an die Stadt Sondershausen.

data; inde venit, ut se Gideonem, vel aliorum heroum aut vatum similem et a Deo electum somniaret, a quo, ad illorum virorum modum, status politicus in meliorem ordinem, armata manu, redigendus et religio externa vi esset repurganda.

Historiarum amantes porro non fugit, jam ante et circa reformationis tempora populum non ab episcopis et monachis solum, sed et a variarum provinciarum principibus durissime esse tractatum. Principes et magistratus in eos, in quos jus nacti erant, saeviebant, vestigalia feverissime extorquebant, et nimis rigida juris observatione, humanitatis et aequitatis obliviscabantur, parcere subjectis recusabant. Cum autem, ex Sallustii sententia, crudelia et superbia imperia acerba magis, quam diuturna esse soleant, iratus tandem et concitatus populus collum jugo amplius subdere noluit gravissimo. Rustica imprimis gens, fervorum more tractata, jugum illud aegre sustinuit, et rebus, a dominis pro lubitu actis, est offensus. *) Postquam igitur diu frustra agitatset, ut mitius tractaretur, domini vero precibus benignam a-

rem

*) D. Luther schrieb deshalb einmal an die Fürsten: Wir mögen auf Erden niemanden danken solchen Uraths, denn Euch, Fürsten und Herren, sonderlich blinden Bischöffen, tollen Pfaffen und Mönchen, die ihr noch heutiges Tages verstocket, nicht aufhöret zu toben und zu wüthen wider das heilige Evangelium. Dazu im weltlichen Regiment nichts mehr thut, denn daß ihr schindet und schazet, euren Hochmuth und Pracht zu führen, bis daß es der arme gemeine Mann nicht kann noch mag länger ertragen. Das sollt ihr wissen, lieben Herrn, Gott schaffes, daß man nicht kann, noch will, noch soll eure Wütherei die Länge erdulden. Ihr müßet anders werden und Gottes Wort weichen. Thut's ihr nicht, durch freundliche willige Weise, so müßet ihr's thun durch gewaltige verderbte Unweise. Thun's diese Bauern nicht, so müßens andre thun. Ist euch nun noch zu rathen, meine lieben Herrn, so weicht um Gottes Willen dem Zorn. Einem trunckenen Mann soll ein Fuder Heu ausweichen: wie vielmehr sollt ihr das Loben und störrige Irrenney lassen, und mit Vernunft den Bauer handeln, als den Truncknen oder Irrennen. Gehet nicht Streit mit ihnen an, denn ihr wisset nicht, wo das Ende bleiben wird. Suchts zuvor gütlich auf, daß nicht ein Funke angehe, und ganz Deurschland anzünde, daß niemand löschen könnte. S. Ermahnungen zum Friede auff die zwelf artickel der Bawrschafft vnn Schwaben. Auch widder die reubischen und mörderischen rotten der andern bayern. Mart. Luther. Wittenberg. 1525.

rem praebere nollent, tandem de auxilio desperans, ad rebellandum confluit. Primo statim concitata rusticorum turba in Suevia praestitam antea dominis obedientiam anno MDII. denegavit. Paulo post rebellandi furor alias provincias, praecipue Franconiam, corripuit, ita ut omnis fere Germania ad annum usque MDXXV. bello truculentissimo devastaretur. Rustici enim instar canum rabioforum in nobilium, episcoporum et principum arces et monasteria invadebant, et rapinis, incendiis, caedibus et atrociniis grassabantur, ita ut noxii cum innocentibus, fontes cum infantibus, facultatibus, honoribus et vita spoliarentur. *)

Rebus ita stantibus Münzerus occasione callidissime usus, et, se Gideonis gladium habere somnians, rusticos in Thuringia, postquam cum Storchio, Pfeifero aliisque asecclis paulo ante Zwickavia pulsus esset, ad tumultuandum provocavit, qui jam, eo duce novis rebus gaudebant, et feliciora tempora in expectatione habebant. **) Novandarum rerum studio annuit dissensio tum inter Electorem Saxoniae, Fredericum, et Ducem Sax. Georgium fratrem exorta. Cum enim alter rogaret, ut sibi adversus tumultuantes rusticos in Thuringia copiae mitterentur auxilio, alter respondit, hoc fieri in praesenti non posse, simulans, semetipsum in subditos suos vigilare cogi. ***)

§. 3.

Palmariis autem momentis de indole et charactere Münzeri, pariter atque de illius temporis statu ecclesiastico et politico allatis: addere liceat atque monstrare, quibus ad concitandum populum adminiculis usus vel potius abusus sit. Anabaptistici erroris Münzerum a multis accusari, scripta eorum docent. Sed scriptis ac sermonibus ejus ad populum

*) Vid. Chytræi Chronic. Saxon. p. 331. et Freherus in script. rerum German. T. III. p. 239. etc. ed. Hanov. 1611. Fol.

**) S. die Histori Thome Münzers, des Anfengers der döringischen ussur, seer nutzlich zu lesen. Hagenaw, durch Johannem Secerium Getruckf.

***) S. Strobel, I. c. P. 105.

pulum habitis, accuratius consideratis, adparere videtur, finem ejus primarium neutiquam fuisse, ut christianae religionis confessores iterum baptizarentur, (utebatur tantum hoc vehiculo ideo, ut assieclas suos hac via ab ecclesiae doctoribus magis magisque abduceret) in aperto potius esse credimus, scopum ejus praecipuum fuisse, ut, sub palladio religionis, omnem ejus statum externum aeque ac politicum tolleret. Lutherus scilicet libertatem hominum a jugo papali praedicaverat, eosque in rebus ad religionem pertinentibus nulli humano judici subditos atque obstrictos ingenue professus erat, non vero, ut subditi magistratibus suis obedientiam praestandam denegarent. *) Hanc Lutheri doctrinam Münzerus in rem suam callide vertit, atque affirmavit, magistratum politicum supervacaneum esse, omnes ac singulos Christianos in omnibus liberos esse declarandos. Cumque rudis librorum sacrorum interpret esset, iis locis, ubi de Christianorum libertate sermo est, abutebatur, auditoresque suos docebat, idem in praesenti valere, quod olim per vates scriptum erat. Camque moribus ad dolum et simulationem compositis esset, Luthero et omnibus bonis obtrectavit, ut eo magis prae reliquis luceret. **) Mirum ideo dei auxilium jactavit, hostiumque arma, si ad pugnam veniret, vel pallio suo se aversum populo obaeccato persuasit. Talia somnia et regnum spirituale instituere tendens, homines quoque ut omnia nova existerent, iterum baptizandos asseveravit. Quae doctrina paulo post sectam anabaptistarum genuit, de qua pauca adspargere animus est.

Ex ecclesiastica primorum seculorum historia constat, iterationem baptismi jam a Donatistis et nominatim ab Optato, ***) sed alias ob causas quam a Münzero, esse defensam. Volebant enim iterari, vel quia aliquis ab una secta ad aliam transferit, vel quia aliquis lapsus sit et ad ecclesiam redire cuperet, vel quia baptizatus infans adhuc fuerit.

B 2

Sed

*) S. Luthers Ermahnung zum Grieden, auf die 12 Artikel der Bauernschaft in Schwaben, und dessen Sendschreiben: Eyn treu vermahnung Martini Luthers zu allen Christen, Sich zu vorhuten fur auffruhr unnd Empörung. Wittenberg.

**) S. Hochverursachte Schuch Rede wider das Geislose, sanftlebende Fleisch zu Wittenberg, Thomä Münzers, Altstädter, 1524. 4 3/4 B. in 4. lib. rariss.

***) Vid. Bebelii antiquit. eccl. T. I, p. 296.

Sed illam illius sectae adfertionem falsam fuisse, vel inde adparet, quod, si quis propter transitum a secta ad sectam baptizari debuisset, sequeretur, homines videri potius in sectam, quam in Christum baptizari, totiesque baptizandi fuissent, quoties ad aliam sectam transierint. Alia erat opinio eorum, qui lapsos, h. e. eos, qui deserto Christianismo ad paganismum redierant, ad ecclesiam revertentes rursus baptismo religioni obstringendos censebant. Hoc vero alia ratione fieri poterat, prouti et fiebat. Nam publica, quae tum erat, poenitentia, ut nimirum lapsi per plures gradus aut per plures hebdomades publice confiterentur poenitentiam, erat via consueta, religioni se denuo obligandi. Itaque et ab aliis ecclesiae patribus Donatistarum errori fortiter est contradicendum. Münzerus in eundem errorem incidit, declarans, omnes illos, qui a partibus suis stare cuperent, denuo esse baptizandos, quia infantum baptismus plane inutilis esset, nullamque obligandi vim haberet. Liceat igitur, hac occasione breviter monstrare, infantes omnino esse baptizandos.

Primum atque gravissimum pro infantum baptismo argumentum esse credimus successionem ejus in locum circumcisionis, id quod Paulus Cap. II. 11, 12. ad Coloss. disertis verbis testatur. Foedus scilicet gratiae erat in V. T. cum Abrahamo ejusque posteris, ob hoc ergo foedus gratiae quoque ad omnes omnino posteros ejus pertinet. Hoc docet Paulus Cap. V. v. 26. ad Ephes. tota, inquit, ecclesia mandata est, lavacro baptismi. Atqui infantes ad ecclesiam pertinent, ergo et lavacro illo mundandos esse, necesse est. Cumque praeterea circumcisio haberet vim, ut aliquis per eam susciperetur in ecclesiam judaicam, omniaque civilia et sacra judaeae gentis jura haberet, ita ut posset cum ea sacra facere, in templo precari, agno paschali vesci: ita quoque baptismus eandem vim habet. Infans deo offertur et traditur, promittiturque ut in religione christiana instituaturn et sic habeat communia jura in coetu Christiano.

Secundo verisimile est, jam ab Apostolis et aliis illius temporis ecclesiae doctoribus infantes esse baptizatos, id quod praecipue loca Act. XVI. 15, 33. XVIII. 8. et I Cor. 1, 16. credere suadent. Quibus rationibus pro paedobaptismo allatis haudquaquam institutionem Christi ob-

obstare arbitramur. Cum enim servator Apostolis Matth. XXVIII. praecipit: *μαθητευσατε*, verbum *μαθητευειν* non habet vim docendi, sed numero discipulorum suorum addendi, hac significatione occurrit Ioh. IV, 1. et Act. XIV, 21.

Praeterea infantes quoque reconciliationis cum deo et fidei participes fiant, necesse est. (Fides autem hic, per metonymiam, est spiritus sancti in mentibus infantum actio, per et propter quam accipiant remissionem peccatorum, quia haec actio idem in infantibus efficit, quod fides in adultis.) *) Cum enim Paulo teste, Rom. V. non solum cum peccato, i. e. cum vitiositate naturae nascantur, sed etiam per Adamum imputerur iis peccatum, i. e. traentur ut peccatores, calamitatibus et morti obnoxii: necesse etiam est, ut per Christum a peccatis liberentur et per spiritum sanctum renascantur. Objiciat aliquis: infantes autem sibi non conscii sunt peccati per Adamum imputati: ergo sibi etiam non conscii sunt fidei et reconciliationis cum deo per baptismum? Sed respondemus: quemadmodum conscientia ad vitam naturalem non opus est, (homo enim dormiens vivit et sui tamen non conscius est) ita ad vitam spiritualem infantibus non opus est conscientia, sed vi spiritus sancti producuntur in iis motus quidam boni, et hoc modo deus operatur, quod opus est, ut infantes fidei participes fiant.

Infantes hanc ob causam baptizari posse, debere ac licere, statuit inter veteres eccl. doctores Dionysius Areopagita **) dicens: „infantes quoque, qui per aetatem nequeunt intelligere, divinae regenerationis sanctissimorumque divinae communionis mysteriorum participes fieri.“ Et suffragatur Hieronymus, his verbis: „Cruenta infantum corpora, statim ut emittuntur ex utero, lavari solent: ita et generatio spiritualis lavacro indiget salutari.“ Eadem est Augustino sententia, quam Ep. 57. his verbis explicat: „dicimus ergo, in baptizatis parvulis, quamvis id nesciant, habitare spiritum sanctum. Sic enim eum nesciunt, quamvis sit in eis, quemadmodum nesciunt et mentem suam,

B 3

cujus

*) Vid. Ernesti Theol. Bibl. 2te Th. p. 541. und 1ote Th. p. 145.

**) Vid. Bebelius l. c. T, II, p. 264. 294.

cujus in eis ratio, qua uti nondum possunt, veluti quaedam scintilla sopita est, excitandae aetatis accessu.“ Et cum ostendisset, in quibusdam etiam adultis, hoc nescientibus, habitare sp. s. addit: „habitare autem ideo in talibus dicitur, quia in eis occulte agit, ut sint templum ejus, id quod postea perficit in proficientibus et proficiendo perseverantibus.“ Eandem sententiam fovet Lutherus, dicens: „sicut verbum dei potens est, dum sonat, etiam impii cor mutare, quod non minus est furdum et incapax, quam ullus parvulus: ita per orationem ecclesiae offerentis et credentis parvulum existimo in baptismo, fide infusa, mutari, mundari et renovari. *)

De baptismo autem semel rato non reiterando Cyrillus ita scribit: „Non licet bis aut ter hoc lavacro uti.“ Eandem sententiam fovet Athanasius, dicens: *ἐν εἶναι τὸ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας βῆπτισμα, καὶ μὴ δεύτερον.* Subscripsit etiam huic sententiae Concilium Lateranense et Synodus Capuana, teste Synodo Carthaginensi. Sic enim haec: Can. XLVIII. „illud autem suggerimus mandatum vobis, ut non liceat fieri rebaptizationes, reordinationes vel translationes Episcoporum.“

Sed nostrum in praesenti non est, historiam aut defensionem paedobaptismi scribere, cum jam doctissimi viri hoc dogma pertractarunt, v. c. Vossius in XX disputationibus de baptismo, ubi non dogma solum, sed et historia baptisni per omnia secula recensetur. Porro Gadakerus in operibus criticis, ubi ad calcem disputatio de vi et efficacia paedobaptismi extat. Et inter veteres Eusebius de baptismo et Iustinus Martyr in Apologia prima.

Redeamus igitur, post hanc digressionem, ad Anabaptistas recentiorum temporum, qui infantum baptismum repetendum statuere, cum ad maturiorem aetatem venerint. Dogma Münzeri et Nicolai Storchii de rebaptizandis hominibus sequenti tempore accerrimos habuit defensores in Westphalia, Belgia et Helvetia. Quorum caput in Helvetia fuit Thomas Schucker; in Belgia Melchior Hoffmann, et Ioannes Matthiesen, pictor Harlemi, qui duos Apostolos, scilicet Ioannem Bockold, s. Ioannem von Leiden et Gerhardum quendam Monasterium mi-

sit

*) Vid. Chemnitii Examen Concil. Trident, p. 338.

fit, ad novam doctrinam divulgandam. His certus quidam Berndt Knipperdolling se adjunxit, multos deinde alios in partes suas trahens, ita ut brevi tempore omnia perturbarentur et status politicus pariter ac ecclesiasticus perverteretur. *) Ioannes von Leiden rex a suis factus aliter sentientes crudelissime tractavit, usquedum Episcopus Monasteriensis cum aliis principibus tumultuantium conatibus anno MDXXXVI. finem imponeret, quo Ioannes Bockold cum suis iustas facinorum poenas sustinuit. **)

§. 4.

Is erat errori anabaptistico in Westphalia finis. Eundem Münzeri suorumque fanaticismus in Thuringia habuit exitum. Cum enim ab incipientibus suis desistere noller, tandem Elector Saxoniae Ioannes et Dux Saxoniae Georgius cum Landgravio Hassiae, Philippo, Duce Brunsvicensi, Henrico, et Comite de Mannsfeld se junxerunt, rusticos tumultuantes, circiter octo millia, in monte ad Frankenhufum castra habentes, aggressi sunt, cumque ad pugnam venisset, ad quinque circiter millia conciderunt, alii capti et capite mulctati sunt, alii aufugerunt. Münzerus, proelio victus, in oppidum fugit, inque domum non procul a porta se abdidit; ibi morbum simulans, in lecto, in superiori aedium parte, decubuit. Ibi vero a famulo cujusdam nobilis Lüneburgensis, qui in eadem domo divertit, cognitus, captus et ad Georgium, Ducem Saxoniae et Landgravium Hassiae abductus est. Paulo post Mulhusii cum Pfeiffero capite plexus, caput exempli causa hastae adfixum et mediis in campis est collocatum. Is fuit exitus homini calliditatis et contumaciae pleno, is exitus homini ad dolum et simulationem composito, qui praedicaverat, se divinitus iustum esse, bellum suscipere adversus principes.

*) Vid. Chytraeus l. c. p. 412.

**) S. Neujahr's Geschenk aus Westphalen für einen deutschen Knaben, Göttingen, 1784, in 12. Jngl. Walch's Religions Streitigkeiten, 4 Th. p. 713.

Zc 7710 BK

Faint, mostly illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Main body of faint, illegible text, appearing to be bleed-through from the reverse side of the page.

Faint text at the bottom of the page, likely bleed-through from the reverse side.

✓

Pou Zc 7710
1. Aufl.

ULB Halle 3
005 002 117

Zc
7710

DE
THOMA MÜNZERO,

EDITIONIS OLIM RUSTICANAE IN THURINGIA
ET ANABAPTISTICI ERRORIS CORYPHAEO.

DISSERTATIO
HISTORICO-THEOLOGICA,

QUA
ENATUM ZWICKAVIENSEM

BONIS AVIBUS DENUO LECTUM

PIIS VOTIS EXCIPIIT

CHRISTIANUS GOTTHILF ANGER,

AD AED. DIV. CATHAR. DIAC.

ZWICKAVIAE, TYPIS HOEFERIANIS. MDCCXCVII.

(nr. 2, 533.)

Inches
Centimetres
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
8

Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

Farbkarte #13

B.I.G.